

Сердюков К. Г.
к.е.н, доцент
Харківський інститут фінансів КНТЕУ
Андруха К. С.
Студентка, 51Ф, 5 курс
Харківський інститут фінансів КНТЕУ

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація: У статті досліджено сутність активів та пасивів підприємства та розкрито основи та основні завдання управління активами та пасивами.

Ключові слова: активи, управління активами підприємства, пасиви, управління пасивами підприємства, оборотні активи, необоротні активи.

Аннотація: В статье исследована сущность активов и пассивов предприятия и раскрыты основы и основные задачи управления активами и пассивами.

Ключевые слова: активы, управление активами предприятия, пассивы, управление пассивами предприятия, оборотные активы, внеоборотные активы.

Summary: The essence of assets and liabilities of the company and disclosed basis and the main task of managing assets and liabilities.

Key words: asset management assets, liabilities, management liability company, current assets, non-current assets.

Постановка проблеми: На сьогоднішній день важливу роль відіграє вміння управляти активами та пасивами підприємства, від цього залежить ефективний розвиток виробництва, отримання максимального прибутку і підвищення конкурентоспроможності підприємства. Для досягнення найкращих результатів діяльності підприємства, необхідно відстежувати і аналізувати динаміку використання активів та пасивів та вдосконалювати систему планування на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальними проблемами формування і управління активами та пасивами підприємства знайшли відображення в наукових працях таких авторів, як І. А. Бланк [3], В. В. Ковальов [6], О. С. Стоянова [10]. Теоретичний та практичний інтерес також мають Г. А. Роганова [9], Я. О. Квачук [5], Л. Є. Басовський [2]. Особливої увагу щодо розкриття механізмів управління оборотними активами й пасивами заслуговують роботи К. А. Колодяжної [7] та В. Б. Лапшиної [8].

Мета статті: визначення та дослідження понять «управління активами та пасивами підприємства».

Виклад основного матеріалу: В сучасних кризових умовах для кожного підприємства стає пріоритетним оптимізація умов господарювання, одним з основних напрямів якої є безпосередньо підвищення ефективності управління активами та пасивами підприємства. Управління активами і пасивами являє собою спробу мінімізувати схильність цінового ризику за рахунок дотримання певних пропорцій між активами та пасивами для досягнення мети підприємства (наприклад, досягнення встановленого рівня доходів) з одночасною мінімізацією ризику підприємства [7, с. 89-90].

Існують різні погляди вчених-економістів на визначення поняття «активи». У таблиці 1 представлені різні погляди на визначення цього поняття.

Таблиця 1

Морфологічний аналіз поняття «активи»

Автор	Визначення поняття	Ключові слова
В. В. Ковальов [6, с. 197-203]	це ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства і, використання яких веде до збільшення економічних вигід у майбутньому	ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства
Л. Є. Басовский [2, с. 142]	це ресурси, які повинні принести підприємству вигоди у майбутньому	повинні принести підприємству вигоди у майбутньому
О. Г. Стоянова [10, с. 12]	це майно, в його матеріальній і нематеріальній формах, придбане підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів, що перебувають у його розпорядженні та призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку	призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку
І. А. Бланк [3, с. 202]	це засоби господарюючого суб'єкта, які потрібні для його функціонування у різних формах діяльності з метою отримання прибутку	засоби господарюючого суб'єкта, які потрібні для його функціонування
К. С. Колодяжна [7, с. 91-93]	це господарські засоби, сформовані за рахунок власного і позикового капіталу, що характеризуються продуктивністю і здатністю генерувати дохід внаслідок постійного обороту	господарські засоби, сформовані за рахунок власного і позикового капіталу
Розглянувши різні погляди на суть активів підприємства, можна дати уточнене визначення активів підприємства – це ресурси, що були сформовані під час створення суб'єкта господарювання й надходять на підприємство за результатами господарської діяльності, перебувають у розпорядженні підприємства та збільшують економічні вигоди у майбутньому		

За характером участі у господарському процесі активи поділяються на оборотні (господарські засоби, що обслуговують основну діяльність підприємства з терміном використання до одного року) та необоротні (господарські засоби, що обслуговують основну діяльність підприємства з терміном використання більше одного року) (рис. 1) [2, с. 187; 4; 8, с. 92-95].

Рис. 1. Склад активів підприємства [2, с. 187; 4; 8, с. 92-95]

Оборотні кошти підприємства відрізняються від основних активів тим, що підприємство володіє цими засобами впродовж періоду, що не перевищує один рік. Протягом деякого часу (менше одного року) ці засоби трансформуються в гроші, потім оборотні кошти поповнюються, забезпечуючи тим самим безперервний процес поточної діяльності підприємства. Завдання управління активами підприємства можна поділити на завдання управління оборотними і необоротними активами. При управлінні оборотними активами необхідно комплексно оцінювати їх позитивні та негативні сторони, порівняно з необоротними активами. Основне завдання управління необоротними активами полягає у забезпеченні своєчасного оновлення основних виробничих фондів та високої ефективності їх використання. Можливості оперативного управління необоротними активами незначні. І, навпаки, політика управління оборотними активами відзначається значною маневреністю, можливістю активного впливу на їх розмір, склад, структуру, оборотність, ліквідність та прибутковість. До основних завдань управління оборотними активами належать:

1) прискорення оборотності загальної суми оборотних активів. Це завдання управління оборотними активами реалізовується шляхом збільшення частки активів з високою оборотністю і зменшення частки активів, що обертаються повільно;

2) забезпечення ліквідності оборотних активів, достатньої для підтримки платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. Це управлінське завдання реалізується за допомогою постійного контролю за розміром оборотних активів у грошовій, абсолютно ліквідній формі, а також шляхом забезпечення відповідної частини високоліквідних активів у вигляді поточних фінансових інвестицій та інших активів, які за необхідності можуть швидко трансформуватися у грошові кошти;

3) забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів. Реалізувати це управлінське завдання можна шляхом своєчасного використання тимчасово вільних залишків грошових активів для формування ефективного

портфеля поточних фінансових інвестицій, що можуть принести підприємству прямий дохід у формі процентів або дивідендів, розміщення коштів на депозит, відкриття контокорентних рахунків у банку;

4) мінімізація ризиків і втрат, пов'язаних з формуванням оборотних активів. Грошовим активам в основному властивий ризик інфляційних втрат; поточним фінансовим інвестиціям – ризик втрати частини доходу у зв'язку з несприятливою кон'юнктурою фінансового ринку, а також ризик інфляційних втрат; дебіторській заборгованості – ризик неповернення або несвоєчасного повернення, а також ризик інфляційних втрат [1; 7, с. 91-94; 8, с. 113-126].

Існують різні погляди вчених-економістів на визначення поняття «пасиви». У таблиці 2 представлені різні погляди на визначення цього поняття.

Таблиця 2

Морфологічний аналіз поняття «пасиви»

Автор	Визначення поняття	Ключові слова
Г. М. Роганова [9, с. 82-85]	це джерело утворення активів (майна) підприємства, яке воно має у своєму розпорядженні, тобто вираз права власності на активи підприємства відповідних власників-засновників, кредиторів	джерело утворення активів (майна) підприємства, яке воно має у своєму розпорядженні
В. В. Ковальов [6, с. 194-197]	це відображення фінансово-господарських відносин між підприємством з одного боку та інвесторами, фінансово-кредитними установами, постачальниками, персоналом і держбюджетом тощо з іншого боку	відображення фінансово-господарських відносин між підприємством та фінансово-кредитними установами
І. А. Бланк [3, с. 349-354]	це капітал, тобто власність фізичної або юридичної особи на активи (майно) і об'єкти (ресурси), які є на підприємстві, контролюються ним у результаті попередніх (минулих) подій, а їх використання, як очікується, призведе до збільшення капіталу	контролюються підприємством у результаті попередніх (минулих) подій, а їх використання, як очікується, призведе до збільшення капіталу
О. Д. Стоянова [10, с. 14-16]	ті джерела засобів, які повністю знаходяться в розпорядженні підприємства; кредити, тобто тимчасові джерела засобів, які використовуються в певний період і в певних формах	джерела засобів, які використовуються в певний період і в певних формах
Я. Г. Квачук [5, с. 230-242]	це сукупність джерел виникнення засобів підприємства, тих джерел, за рахунок яких фінансується актив балансу	сукупність джерел, за рахунок яких фінансується актив балансу
Розглянувши різні погляди на суть пасивів підприємства, можна дати уточнене визначення пасивів підприємства – це зобов'язання та джерела утворення господарських засобів, що складаються з власних, позичених та залучених коштів, за допомогою яких фінансується актив балансу підприємства		

Пасиви підприємства складаються з власного капіталу і резервів, довготермінових зобов'язань, поточних зобов'язань та кредиторської заборгованості (рис. 2) [4; 6, с.186; 9, с.82].

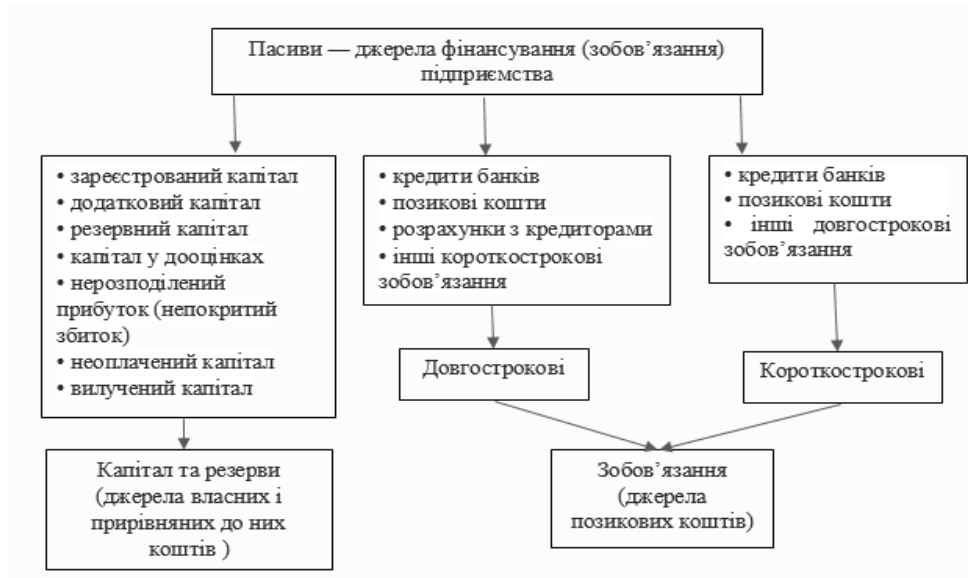

Рис. 2. Склад пасивів підприємства [4; 6, с.186; 9, с.82-83]

Джерела формування оборотного капіталу також розглядаються в рамках політики управління оборотним капіталом, оскільки компетентний вибір відповідного джерела фінансування дозволить максимізувати ефект фінансового важеля при дотриманні необхідного рівня фінансової стійкості. Залежно від джерел формування оборотні кошти поділяються на три групи:

1) власні, тобто отримані від засновників в момент створення підприємства або сформовані з власної виручки;

2) позикові, тобто отримані на зворотній основі від банку або інших підприємств у формі комерційного кредиту (до цієї ж групи належать всі види простроченої кредиторської заборгованості підприємства - по заробітній платі, перед бюджетом, позабюджетними фондами тощо);

3) залучені (стійкі пасиви) - тимчасово вільні кошти іншого призначення, використовувані для поповнення оборотного капіталу, наприклад, заборгованість бюджету і позабюджетним фондам по платежах, нарахування яких відбувається завчасно, заборгованість замовникам за авансами тощо [4].

Стратегія управління пасивами підприємства спрямована на вирішення наступних основних завдань:

1) формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства;

2) забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу за запланованого рівня фінансового ризику;

3) забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, за запланованого рівня його доходності;

4) забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;

5) забезпечення належного рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;

6) забезпечення фінансової гнучкості підприємства [3, с. 482; 4; 8, с. 97].

Висновки: комплексна політика управління включає в себе управління

активами і пасивами підприємства й зводиться до вирішення наступних завдань: забезпечення наявності власних оборотних коштів, прискорення оборотності оборотних коштів підприємства, вибір найбільш прийнятної для підприємства типу політики комплексного оперативного управління активами та пасивами. Задля стабільного фінансового стану підприємства необхідно сформулювати раціональну політику управління активами в поєднанні з управлінням пасивами. Адже вибір джерел фінансування оборотних активів визначає співвідношення ефективності використання капіталу та рівнем ризику втрати фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Тому оптимальний вибір комплексної політики управління активами та пасивами, а також знання можливих фінансових наслідків застосування політик різних типів дозволить керівникам підприємства більш обґрунтовано приймати управлінські рішення.

Список бібліографічних посилань:

1. Аналіз стратегій управління оборотними активами та пасивами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://docviewer.ua>
2. Басовский Л. С. Фінансовий менеджмент : підручник / Л. С. Басовский. - К. : Знання, 2010. — 240 с.
3. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент : підручник / І. А. Бланк. - К. : Ельга, 2009. — 656 с.
4. Вибір політики комплексного управління [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.fincareer.ru/financial/?Oborotnyi_kapital
5. Квачук Я. Стратегії управління оборотними активами в ТНК / Я. Квачук // Економічний простір. - 2013 - № 76 – с. 230–242.
6. Ковальов В. В. Фінансовий менеджмент : підручник / В. В. Ковальов. - М. : Велбі. — 2011. — 304 с.
7. Колодяжна К. Управління оборотними коштами торговельних підприємств в сучасних умовах / К. Колодяжна // Актуальні проблеми економіки. — 2015 - № 19 – с. 89-96.
8. Лапшина В. Б. Динамічна оптимізація управління оборотним капіталом господарського суб'єкта : навчальний посібник / В. Б. Лапшина. — К. : Либідь. — 2010. — 161 с.
9. Роганова Г. Стратегія фінансування оборотних активів / Г. Роганова // Економічний часопис ХХІ. — 2013 – № 29 - с.82–85.
10. Стоянова О. Методологічні основи управління оборотними активами підприємства / О. Стоянова // Інвестиції : практика та досвід. — 2014 – № 7 – с. 7-16.